

Gyűjtemények megőrzése és megóvása a jövő számára. Közép- és Kelet-Európa tapasztalata

BETH konferencia. Wrocław, 2014.09.06. – 2014.09.10.

Szilézia történelmi fővárosa adott otthont a BETH (Bibliothèques Européennes de Théologie), a Teológiai Könyvtárak Európai Szervezete éves konferenciájának 2014-ben, ahol Magyarországról Dr. Hubert Gabriellával, az EKE elnökével és Köntös Lászlóval, a pápai gyűjtemények igazgatójával hárman képviseltük a magyarországi egyesületet.

Wrocław, másképpen: Breslau, Vratislau, Boroszló – ma Lengyelország negyedik legnagyobb és egyben egyik legrégebb városa. Történelme során sok kézen megfordult, tartozott Csehországhoz, Lengyelországhoz, a Habsburg Birodalomhoz, a Porosz Királysághoz és a Német Birodalomhoz. A második világháborúban elszenvedett károokra ma is emlékeztetnek az óváros újjáépített épületeinek falain elhelyezett fekete-fehér dokumentumfelvételek.

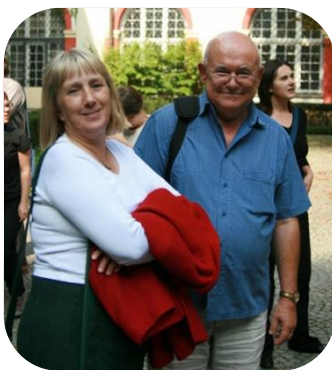
A lengyelek összefogását, közös erőfeszítését, amely Lengyelországot újjáépítette, ami segített átvészelni az egész 19. századot lengyel államiság nélkül, és amelynek igen fontos eleme a katolikus identitás, a szakmai előadásokban is lépten-nyomon felfedezhettük. A katowicei egyetem teológiai könyvtárának két munkatársa részletesen bemutattott három, több évtizede folyamatosan megjelenő lengyel egyházi könyvtári folyóiratot, és amellet érveltek, hogy az

egyházi gyűjtemények nagy száma és sokfélesége, illetve a bennük megőrzött dokumentumtípusok sokfélesége megérdemli, hogy külön folyóiratokat szenteljenek kutatásuknak, bemutatásuknak, a feltárásukban elért szakmai eredményeknek. A folyóiratok színvonalát nemcsak a főszerkesztők személye, hanem a rokon területekkel (egyház történet, levéltárak, múzeumok) való szoros szakmai együttműködés stratégiája a mai napig garantálja. Nyomatott és online bibliográfiával, saját honlappal rendelkező folyóiratokról van szó, melyet a lengyel tudományt és felsőoktatást igazgató minisztérium is pontoz (egy nemzetközi impakt faktort nélkülöző lengyel folyóiratok ún. B-listáján). A három folyóirat (Nasza Przeszlosc; Archiva, Biblioteki i Muzea

Koscielne; FIDES – Biuletyn Bibliotek Koscielnich) egyike az EKE lengyel megfelelőjének, a teológiai könyvtárak egyesületének hírlevele!

A konferencia egész Közép-Kelet-Európa dokumentum megőrzési politikájába ígért betekintést, ám leginkább a házigazda lengyel teológiai könyvtárak helyzetével ismerkedhettünk

meg: a három katolikus egyetem (Lublin, Varsó és Krakkó) mellett a kisebb városok állami egyetemeinek teológiai fakultásai is (6, amelyek 1997 és 2004 között alapítottak) rendelkeznek a modern oktatási céloknak megfelelő, jól felszerelt,

gyakran újonnan, eleve gyűjteményi célra épített könyvtárakkal, könyvtáráépületekkel. Csak a három katolikus egyetem könyvtáraiban dolgozó könyvtárosok száma 174, a gyűjtemények összesen 3.190.988 könyvtári egységből állnak (ennek természetesen valamilyen töredéke a teológiai gyűjteményrész).

Az állami fenntartású teológiai fakultások könyvtárai ennél sokkal szerényebb adatokkal bírnak, a könyvtárosok száma ezekben 1 és 7 között változik, a gyűjtemény számbeli nagysága helyett a látogatók számát adták meg ezeknél a könyvtáraknál, így nehéz összehasonlítani a katolikus egyetemi könyvtárak adataival.

A lengyel könyvtári helyzetet bemutató előadások sorában a legnagyobb elismerést a digitalizálásban elért eredményeket bemutató kolléga, a Poznan Supercomputing and Networking Centre munkatársa érte el. Alig több mint 10 év alatt, a nagyobb európai nemzetekkel (a gyűjtemény méretében és láthatóságában, használatában) is versenyképes digitális könyvtárakat építettek. Regionális együttműködésre épült már az első digitális könyvtár projekt, és jellemző módon nemcsak a könyves/könyvtári örökség, hanem tágabb, a teljes kulturális örökség megőrzése és megjelenítése volt a célja. Az együttműködés lehetőséget biztosított a kisebb erőforrásokkal rendelkező adatgazdák számára is a részvételre, optimalizálta az IT erőforrások felhasználását, közös know-howt és technikai platformot,

illetve a nemzeti gyűjteményekben való megjelenést is biztosította számukra. A regionális gyűjtemények sokféleségében azonban az intézményi jellemzők a háttérbe szorultak, ezért eme gyűjtemények fölül intézményi repozitóriumokat építettek. (Ugyanabból az adathalmazból többféle hasznosítás valósult meg.) A saját

fejlesztésű DinGo szoftvercsalád különböző szoftvercsomagokkal rendelkezik digitális könyvtárak, digitális múzeumok számára, a digitalizálási folyamat támogatására

illetve a hosszú távú megőrzésre (vö. <http://dingo.psync.pl/>).

A lengyel Digitális Könyvtárak Szövetsége a PIONIER Hálózatba tartozó regionális gyűjtemények metaadatait összegyűjti és egyetlen platformon szolgáltatja, mely nemzetközi gyűjteményekkel is kommunikál (pl. az Europeanával). Az alulról jövő kezdeményezésben az eltérő módon alkalmazott metaadatsémák ugyan eleinte nehézséget jelentettek, de a standardizálással ez megoldódott. A digitális gyűjtemények népszerűségét Lengyelországban és határain kívül is talán az is megalapozta, hogy a digitalizálást megnyitották az (elsőre sokszor banálisnak tetsző) magángyűjtemények számára is. Olyan dokumentumok váltak így kutathatóvá, amelyeknek létezéséről és még inkább fennmaradásáról sem a történészek, sem a gyűjtemények kezelői nem álmodtak.

A konferencia külön tematikai egységét alkották a különböző kiadók vagy adatbázis szolgáltatók bemutatói. Az ATLA (az Amerikai Teológiai Könyvtárak Egyesü-

lete) rendszeresen részt vesz a BETH konferencián, bemutatja újdonságait a BETH tagkönyvtárak számára. Az idén a teológiai bibliográfiai adatbázisoké volt a főszerep. Az leuveni Index Religiosus két korábbi bibliográfiai folyóirat összevonásával jött létre, és az ATLA-hoz képest előnyt jelent számára Európában a különböző nagyobb európai nyelveken megjelenő publikációk magas számaránya. Sajnos az adatbázis által szolgáltatott ugrópontok a különböző könyvtárak saját adatbázisára, előfizetett folyóiratcsomagjaira utalnak, amivel gombnyomásra elérhetőek a hivatkozott könyvek, a cikkek teljes szövege. Azonban ez csak vágyálom marad mindazon könyvtárak számára, amelyek nem rendelkeznek kiterjedt folyóirat- és adatbázis-előfizetésekkel. Ezért tudtuk nagyobb örömmel fogadni a tübingeni Index Theologicust (www.ixtheo.de), mely szintén bibliográfiai adatbázisként definiálja magát, de mivel a Németországban erőteljes open access mozgalomhoz igazodik, a jövőben is szabadon kívánja hozzáférhető tenni a tartalmát, sőt az open access tartalmak növekvő korpuszát, digitalizálási projektek tartalmát, stb. integrálni tudja, és ezzel néhány éven belül komoly tartalomsgátlatóvá is válhat a teológiai tudományok területén.

Meglepő, nem várt, zavarba ejtő témák is előfordultak a konferencián. Az egyik ilyen a fundraising vagyis az adománygyűjtés témája volt. Hivatásos adománygyűjtő tanácsadó tartott előadást arról, hogy a könyvtárak milyen elvek, gyakorlatok mentén tudnak adományokat gyűjteni a maguk számára. Tekintsék befektetésnek az adománygyűjtésre fordított energiát és pénzt, ápoljanak olyan kapcsolatokat, hogy akár ismételt adományozás-

ra való felhívás esetén is pozitív választ kapjanak (jobb a rendszeresen érkező kis támogatás, mint a kiszámíthatatlanul érkező, még ha nagyobb összeg is), szervezzék mindig valamilyen esemény köré az adománygyűjtést, ilyenkor ne feledkezzenek meg valamilyen apró ajándékról a meghívottak számára, toborozzanak támogató tagságot (ennek tipikus példája az alumni társaságok), kössenek szponzori szerződést, használják a kapcsolati hálózatokat, társuljanak egy jótékonyági szervezettel, és kezdjenek gyűjtésbe a szervezet számára (egy belső megegyezéssel, hogy a közvetített adománynak pl. 10%-a a könyvtárnál marad), stb. Csupa olyan elv és gyakorlat, amellyel valahol valamilyen formában már találkoztunk, akár az egyházban is, de még nem igazán tettük a magunkévá azt a gondolatot, hogy mindezeket jó lenne gyakorolni a könyvtárunk érdekében is. Vajon miféle belső ellenállást kell leküzdenünk ahhoz, és milyen külső nehézségekkel kellene szembeszállnunk, ha könyvtártámogatási programot indítanánk magánszemélyek és cégek között?

A másik téma az utolsó estén a „könyvek ritkasága”, elérhetetlensége, és az ebből fakadó gyakorlat, a félhivatalos vagy félig szabályos, nem teljesen törvénykövető „áthidaló” magatartások és olvasóikönyvtárosi megoldások voltak. Természetesen Európának ezen a térfelén. Ezzel a beszélgetéssel járultunk hozzá mi magyarak a konferencia programjához, a két vitaindító ugyanis Dr. Pásztori-Kupán István (Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet) és Bálint Ágnes (Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtára) voltak. Keserédes vallomást hallhattunk arról a kutatói kiszolgáltatottságról, amelyet akkor tapasztal az olvasónk, amikor

egy-egy külföldi ösztöndíj letelte után és/vagy külföldi PhD fokozat megszerzése után hazai tájon próbál a külföldön el-sajátított könyvtári szolgáltatások színvo-nalára alapozva alkotni.

Rendelkezünk-e könyvtárosként olyan kapcsolati tőkével, hogy esetenként kül-földi szakirodalmi anyagot is meg tudjunk szerezni a számára? Meddig megyünk el az olvasóink kiszolgálásában, akár a tör-vényes keretek határán túl is? (Gondol-junk a teljes könyvek fénymásolására vo-natkozó kérésekre). Egyáltalán hol van az a pont, amikor már a kurrens teológiai szakirodalom hiánya miatt nem is a könyvtáron keresztül próbál a kutató for-rásokhoz hozzájutni? Milyen felelőssége

van ebben ma az egyházi könyvtárak ve-zetőinek és munkatársainak?

A korábbi nemzedékek értékeit meg-örizni és megővni nem mindig egyszerű feladat, de nem kisebb kihívás ugyanazt az értéket létrehozni ma (például tudatos, a mai teológiai gondolkodást tükröző, közvetítő gyűjteményépítéssel). Hogyan tudnánk felzárkózni a világlátott olvasó-ink számára példás nyugat-európai vagy tengerentúli könyvtárakhoz? – a konfe-rencia záróbeszélgetése ezt a kérdést ter-helte ránk.

Bálint Ágnes

*Tiszántúli Református Egyházkerület
Nagykönyvtára*

